

dr inż. Piotr Tyszek-Chmielowiec,
piotr.tyszek@gmail.com

„Dzikię życie w wielkim mieście: ochrona i promocja dzikiej przyrody i różnorodności biologicznej w Łucku i Rzeszowie”

Projekt wspierany w ramach Interreg NEXT Polska-Ukraina 2021-2027

Celem projektu jest wzmocnienie ochrony i promocji dzikiej przyrody i różnorodności biologicznej w Łucku i Rzeszowie poprzez wdrożenie transgranicznych rozwiązań w zakresie rewitalizacji obszarów przyrodniczych i podnoszenie świadomości ekologicznej. Prowadzony jest ze strony Rzeszowa przez Zarząd Zieleni Miejskiej oraz Wydział Klimatu i Środowiska Urzędu Miasta, ze strony Łucka – przez tamtejszą Radę Miejską. Realizacja projektu rozpoczęła się we wrześniu br. i potrwa dwa lata. Projekt daje obu miastom możliwości realizacji innowacyjnych przedsięwzięć chroniących przyrodę i udostępniających ją mieszkańcom. Stwarza też platformę wymiany wiedzy i doświadczeń. Jednocześnie przeprowadzone zostaną działania edukacyjne skierowane do społeczności obu miast, w szczególności konkursy wiedzy ekologicznej. Opracowana zostanie koncepcja ochrony obiektów przyrodniczych, rezerwatów i terenów Sieci Szmaragdowej w Łucku. Najważniejszym obiektem projektu w Rzeszowie jest rezerwat Lisia Góra.

W dniu 27 listopada odbyła się konferencja pod tytułem „Najlepsze praktyki w zakresie ochrony i rozwoju obszarów przyrodniczych, rezerwatów i terytoriów sieci Natura 2000 oraz sieci Emerald (Szmaragdowej).”

Konferencję otworzył pan **Zastępca Prezydenta Rzeszowa Krzysztof Stańko**, po nim głos zabrał Kierownik Wspólnego Sekretariatu Programu Interreg NEXT Polska-Ukraina, pan **Andrzej Słodki**. Potem miały miejsce wystąpienia merytoryczne, zainteresowanych szczegółami odsyłam do prezentacji pozostających w dyspozycji organizatorów.

Pan **Pavlo Savchuk**, główny specjalista miejskiego wydziału środowiska, przedstawił wartości przyrodnicze i powiązane z nimi usługi ekosystemowe Gnidavskiego Bagna, obiektu Sieci Szmaragdowej znajdującego się na terenie Łuckiej Terytorialnej Hromady (jednostki

terytorialnej zbliżonej rozmiarem do powiatu). Rozciągający się wzdłuż rzeki Styr na 116 hektarach rezerwat przylega do miasta Łucka i odgrywa ważną ekologiczną i społeczną rolę. Zresztą aglomeracja Łucka jest bogata w obszary o wysokiej wartości przyrodniczej, zaliczone do Sieci Szmaragdowej.

Pani prof. dr **Kateryna Sukhomlyn**, dziekan Wydziału Zoologii, Państwowego Wołyńskiego Uniwersytetu im. Łesi Ukrainki, przedstawiła ocenę stanu bioróżnorodności terasy zalewowej rzeki Styr jako elementu Sieci Szmaragdowej. Omówiła szczegółowo zbiorowiska i siedliska podlegające ochronie. Trzeba zaznaczyć, że dolina Styru funkcjonuje jako kluczowy korytarz ekologiczny oraz siedlisko wielu cennych gatunków.

Pani **Magdalena Wilanowska-Gawron** z Wydziału Klimatu i Środowiska z rzeszowskiego magistratu omówiła działania edukacyjne prowadzone w projekcie na tle struktury projektu. Jej koleżanka z Wydziału, pani **Katarzyna Strojna**, omówiła podejście Rzeszowa do zielonej transformacji i dotychczasowe dokonania w tym zakresie. Przedstawiła prace Panelu Obywatelskiego oraz działania sektorowe w dziedzinach m.in. transportu zbiorowego, ogrzewania itd.

Pan **Mateusz Kędzior** podzielił się świeżo nabytymi na kursie Certyfikowanego Inspektora Drzew umiejętnościami oceny stanu drzew, co jest podstawą racjonalnej gospodarki drzewami miejskimi. Przedstawił standardową procedurę oceny stabilności i kondycji drzewa, stosowaną coraz powszechniej w polskich (a także niektórych ukraińskich) miastach.

Pani dr inż. **Anita Poradowska** przybliżyła obecnym na sali wyzwania związane z inwazyjnymi gatunkami roślin. To już nie tylko barszcze i rdestowce, ale wiele innych gatunków, a do rozpowszechniania części z nich przyczyniają się właściciele ogrodów i zaopatrujące ich sklepy.

O parkach kieszonkowych w Krakowie ciekawie opowiedziała dr inż. arch. **Anna Sołtysik**, w tym zwłaszcza o małej architekturze i podziale na strefy funkcjonalne. Było inspirująco – Kraków ma duży dorobek w rozwijaniu wielofunkcyjnej zielonej infrastruktury. Wystąpienie szczególnie pożyteczne dla osób projektujących urządzenie zieleni.

Niżej podpisany, dr inż. **Piotra Tyszko-Chmielowiec**, przedstawił wykład poświęcony drzewom sędziwym i ich specyfice. W szczególności zwrócił uwagę na niejednoznaczną rolę grzybów i powodowanego przez nie rozkładu w zapewnieniu drzewom długiego życia. Wspomniał także o potrzebie dbania o populacje drzew sędziwych i kandydatów do tego statusu.

Uwagi oraz wybrane tematy, które wzbudziły zainteresowanie podczas dyskusji

Moja uwaga do tematu inwazyjnych roślin: Chociaż jestem od lat w zielonej profesji, nie zdawałem sobie sprawy z liczebności tych gatunków i skali problemu. W kuluarach rozmawiałem z prelegentką o tym na ile jesteśmy w stanie temu zjawisku przeciwdziałać. Moje wrażenie jest takie, że mleko się rozlało i nie powstrzymamy wszystkich inwazyjnych gatunków, zwłaszcza, że zmieniający się klimat i tak wytrąca z równowagi nasze ekosystemy. Sądzę, że trzeba skupić nasze skąpe środki na najbardziej niebezpiecznych gatunkach oraz na terenach chronionych – jako swoistych muzeach przyrody.

Szczególne zainteresowanie gości wywołała **baza danych o drzewach**, oparta na zdjęciach lotniczych, którą miasto otrzymało dzięki udziałowi w projekcie Unii Europejskiej LIFE (opowiadał o niej Mateusz Kędzior). Wykonawcą była firma MPPGAERO. Baza danych daje możliwość generowania różnego rodzaju trójwymiarowych map prezentujących różne aspekty zieleni, w tym mapy koron, pni, kondycji i gatunków drzew, czy symulację zacienienia. Naliczono w Rzeszowie około 1 300 000 drzew. Część danych i analiz jest ogólnie dostępnych, część pozostaje do użytku wewnętrznego urzędu i służb miejskich.

Baza danych o zieleni jest dostępna pod adresem: <https://obliview.erzeszow.pl/open-obliview/>

Goście byli także zainteresowani strategią zieleni miasta Rzeszowa. Urząd Miejski obecnie koncentruje swoją uwagę na dolinie Wisłoka, jako kluczowej osi przyrodniczej i hydrograficznej. Przy niej zlokalizowany jest rezerwat Lisia Góra, który jest miejscem realizacji prac przewidzianych w projekcie. Wyzwaniem było nie tylko opracowanie działań, ale także ich wykonanie i komunikowanie ich społeczności.

Niżej podpisany podzielił się obserwacjami na temat doświadczeń ukraińskich, w tym zazieleniania ulic we Lwowie i wdrażania standardów arborystycznych we Lwowie i Chmielnickim. Dzięki nawiązanym kontaktom odbędzie się Łucku, w połowie grudnia br., całodniowe szkolenie dla pracowników Urzędu Miasta i służb komunalnych na temat standardów arborystycznych, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony drzew na budowie. Wykonawcą będzie autor notatki we współpracy z ukraińską Fundacją Semena Oblomeia, przy wsparciu programu dotacyjnego RITA.

Ogólne wrażenia autora notatki

Opisane wydarzenie w moim przekonaniu spełniło swoje funkcje. Panowała na nich rzeczowa i przyjacielska atmosfera, prowadzono wiele ciekawych rozmów w kuluarach konferencji. Na konferencji zapewniono dla tego odpowiedni czas przerw kawowych, choć przydałby się jeszcze czas na dyskusję po poszczególnych prezentacjach.

«Дике життя у великому місті: захист та просування дикої природи та біорізноманіття у Луцьку та Жешуві»

Проект, що підтримується в рамках Interreg NEXT Польща-Україна 2021-2027

Метою проекту є посилення охорони та просування дикої природи та біорізноманіття в Луцьку та Жешуві шляхом впровадження транскордонних рішень у сфері відновлення природних територій та підвищення екологічної свідомості.

З боку Rzeszowa проект реалізується Управлінням міського озеленення та Департаментом клімату та навколишнього середовища міської ради, з боку Луцька – місцевою міською радою. Реалізація проекту розпочалася у вересні цього року і триватиме два роки. Проект дає обом містам можливість реалізувати інноваційні проекти, що захищають природу та роблять її доступною для мешканців. Він також створює платформу для обміну знаннями та досвідом. Одночасно будуть проведені освітні заходи, спрямовані на громади обох міст, зокрема конкурси екологічних знань. Буде розроблена концепція охорони природних об'єктів, заповідників та територій Смарагдової Мережі в Луцьку. Найважливішим об'єктом проекту в Жешуві є заповідник Lisia Góra.

27 листопада відбулася конференція під назвою «Найкращі практики в галузі охорони та розвитку природних територій, заповідників та територій мережі Natura 2000 та мережі Emerald (Смарагдової)».

Конференцію відкрив заступник мера Жешува **Кшиштоф Станько**, після нього виступив керівник Спільного секретаріату програми Interreg NEXT Польща-Україна **Андшей Слоскі**. Потім відбулися тематичні виступи, зацікавлених деталями прошу звернутись до презентацій, які знаходяться у розпорядженні організаторів.

Пан **Павло Савчук**, головний спеціаліст міського департаменту довкілля, представив природні цінності та пов'язані з ними екосистемні послуги Гнідавського болота, об'єкта Смарагдової мережі, розташованого на території Луцької територіальної громади. Розташований вздовж річки Стир на площі 116 гектарів, заповідник межує з містом Луцьк і відіграє важливу екологічну та соціальну роль. Взагалі, агломерація Луцька багата на території з високою природною цінністю, що входять до Смарагдової мережі.

Професор **Катерина Сухомлин**, голова факультету зоології Волинського державного університету імені Лесі Українки, представила оцінку стану біорізноманіття заплави річки Стир як елемента Смарагдової мережі. Вона детально обговорила спільноти та середовища існування, що підлягають охороні. Слід зазначити, що долина Стира функціонує як ключовий екологічний коридор та місце проживання багатьох цінних видів.

Пані **Магдалена Вілановська-Гаврон** з Департаменту клімату та навколишнього середовища мерії міста Жешув обговорила освітні заходи, що проводяться в рамках проекту, на тлі структури проекту. Її колега з Департаменту, пані **Катажина Стройна**, обговорила підхід міста Жешув до зеленої трансформації та досягнення в цій сфері на сьогоднішній день. Вона представила роботу Громадської панелі та секторальні заходи в таких сферах, як громадський транспорт, опалення тощо.

Пан **Матеуш Кендзіор** поділився нещодавно набутими навичками оцінки стану дерев на курсі сертифікованого інспектора дерев, що є основою раціонального управління міськими деревами. Він представив стандартну процедуру оцінки стабільності та фізіологічного стану дерева, яка все частіше застосовується в польських (а також деяких українських) містах.

Пані **Аніта Порадовська** ознайомила присутніх у залі з проблемами, пов'язаними з інвазивними видами рослин. Це вже не тільки борщівник і редька, але й багато інших видів, а до поширення деяких з них сприяють власники садів та магазини, що їх постачають.

Про кишенькові парки в Кракові цікаво розповіла архітекторка **Анна Солтисик**, зокрема про малу архітектуру та поділ на функціональні зони. Це було натхненно – Краків має великий досвід у розвитку багатофункціональної зеленої інфраструктури. Виступ був особливо корисним для осіб, які проєктують озеленення.

Слід згадати про презентацію автора цього звіту **Петра Тишко-Хмельовця**, присвячену старовинним деревам та їх особливостям. Він особливо звернув увагу на роль грибів та спричиненого ними розкладу в забезпеченні довгого життя дерев. Він також згадав про необхідність дбати про популяції вікових дерев та кандидатів на цей статус.

Зауваження та вибрані теми, які викликали інтерес під час дискусії

Мої зауваження щодо теми інвазивних рослин: Хоча я вже багато років працюю в зеленій професії, я не усвідомлював чисельність цих видів і масштаб проблеми. Під час перерви я розмовляв з доповідачкою про те, наскільки ми здатні протидіяти цьому явищу. Моє враження таке, що молоко вже розлилося і ми не зможемо зупинити всі інвазивні види, тим паче, що зміна клімату і так порушує рівновагу наших екосистем. Я вважаю, що потрібно зосередити наші обмежені ресурси на найнебезпечніших видах та на територіях які охороняються – як на своєрідних музеях природи.

Особливий інтерес гостей викликала база даних про дерева, заснована на аерофотознімках, яку міста отримали завдяки участі в проєкті Європейського Союзу

LIFE (про неї розповідав Матеуш Кендзіор). Виконавцем була компанія MPPGAERO. База даних дає можливість генерувати різні типи тривимірних карт, що представляють різні аспекти зелених насаджень, включаючи карти крон, стовбурів, стану та видів дерев, а також симуляцію затінення. У Жешуві налічується близько 1 300 000 дерев. Частина даних та аналізів є загальнодоступними, частина залишається для внутрішнього використання міською адміністрацією та службами.

База даних про зелені насадження доступна за адресою: <https://obliview.erzeszow.pl/open-obliview/>

Гості також були зацікавлені стратегією озеленення міста Жешув. Міська влада наразі зосереджує свою увагу на долині Віслока як ключовій природній та гідрографічній осі. Біля неї розташований заповідник Lisia Góra, де і здійснюються роботи, передбачені проектом. Викликом було не тільки розроблення заходів, а й інформування про них громади.

Нижчепідписаний представив український досвід, зокрема озеленення вулиць у Львові та впровадження стандартів арбористики у Львові та Хмельницькому. Завдяки встановленим контактам у середині грудня цього року в Луцьку відбудеться цілоденне навчання для працівників міської ради та комунальних служб на тему стандартів арбористики, з особливим акцентом на захисті дерев на будівельних майданчиках. Виконавцем буде автор нотатки у співпраці з українською Фундацією Семена Обломея, за підтримки грантової програми RITA.

Загальні враження автора нотатки

На мою думку, описана подія виконала свої функції. Панувала ділова і дружня атмосфера, відбулося багато цікавих розмов в кулуарах конференції. На конференції було передбачено відповідний час для кавових перерв, хоча мені не вистачило можливості для обговорення після окремих презентацій.

Записи зробив Петро Тишко-Хмельовець